

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF PARTNERSHIP INTERACTION WITH PARENTS OF CHILDREN OF EARLY AGE

У статті досліджено теоретико-методологічні аспекти проблеми партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку. Зауважено, що ця проблема посідає вагоме місце у сучасній педагогічній теорії та практиці, є важливою з огляду на сучасні виклики. Актуальність партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку обумовлена, в першу чергу, необхідністю забезпечення цілісного розвитку малюка в умовах взаємодії основних соціалізуючих інститутів – сім'ї та закладів дошкільної освіти. Акцентовано увагу на тому, що ранній вік – це період інтенсивного розвитку дитини, коли формуються перші навички спілкування, самообслуговування, активно розвивається моторика, мова, соціальні емоції тощо. Відповідно, вихователі і батьки покликані створити сприятливі умови для всебічного розвитку малюків, забезпечити їхню фізичну, емоційну, інтелектуальну та соціальну безпеку, сформувати перші навички спілкування, самостійності, позитивного ставлення до навколишнього світу тощо. Представлено розуміння науковцями сутності та змісту поняття «педагогічне партнерство». Розкрито специфіку партнерської взаємодії з батьками в умовах закладу дошкільної освіти, шляхи її ефективного налагодження. Розглянуто особливості періоду раннього дитинства, який відіграє важливу роль у загальному розвитку людини. Враховуючи ці особливості зазначено, що партнерська взаємодія з батьками дітей раннього віку полягає у створенні спільного простору для підтримки розвитку дитини через взаєморозуміння та співпрацю і передбачає: активну участь батьків у розвитку дитини, створення емоційно підтримуючого середовища (надання емоційної підтримки, відгук на потреби малюка, що сприяє формуванню довіри і безпеки); отримання корисних рекомендацій та коригування виховних практик з урахуванням потреб дитини та ін. Зроблено висновок, що партнерська взаємодія з батьками дітей раннього віку сприяє створенню оптимальних умов для всебічного розвитку дитини на ранніх етапах її життя.

Ключові слова: діти раннього віку, вихователі закладів дошкільної освіти, батьки, партнерська взаємодія, співпраця, освітній процес, заклад дошкільної освіти.

The author of the article has studied the theoretical and methodological aspects of the problem of partnership interaction with parents of children of early age. It has been noted that this problem occupies a significant place in modern pedagogical theory and practice, and is important in view of current challenges. The relevance of partnership interaction with parents of young children is primarily due to the necessity to ensure the holistic development of the child in the context of interaction between the main socializing institutions – family and preschool educational institutions. It has been emphasized that early childhood is a period of intensive child development, when the first skills of communication, self-care are formed, motor skills, speech, social emotions, etc. are actively developed. Accordingly, educators and parents have the responsibility to create favorable conditions for the comprehensive development of children, ensure their physical, emotional, intellectual and social safety, form the first skills of communication, independence, positive attitude to the world around them, etc. The author has presented the scientists' understanding of the essence and content of the concept of "pedagogical partnership". The specifics of partnership interaction with parents in the conditions of preschool educational institutions and ways of its effective establishment have been revealed. The peculiarities of the early childhood period, which plays an important role in the overall development of a person, have been considered. Taking into account these features, it has been noted that partnership interaction with parents of children of early age consists in creating a common space to support the development of the child through mutual understanding and cooperation and involves: active participation of parents in the development of the child, creation of an emotionally supportive environment (providing emotional support, responding to the child's needs, which contributes to the formation of trust and security); receiving useful recommendations and adjusting educational practices to meet the child's needs, etc. It has been concluded that partnership interaction with parents of children of early age contributes to the creation of optimal conditions for the comprehensive development of a child in the early stages of his or her life.

Key words: children of early age, educators of preschool educational institutions, parents, partnership, cooperation, educational process, preschool educational institution.

УДК 37.013-053.4:37.064.1
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.33>

Попович О.М.,
докт. пед. наук, професор,
декан педагогічного факультету
Мукачівського державного університету

Ющик Л.В.,
аспірантка кафедри дошкільної,
початкової освіти та освітнього
менеджменту
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та батьків дітей раннього віку набуває гострої актуальності та потребує підвищеної уваги в умовах непростих викликів сьогодення. Ранній вік – це період інтенсивного розвитку дитини, коли формуються перші навички спілкування, самообслуговування, активно розвивається моторика, мова, соціальні емоції тощо. Вихователі і батьки покликані

створити сприятливі умови для всебічного розвитку малюків, забезпечити їхню фізичну, емоційну, інтелектуальну та соціальну безпеку, сформувати перші навички спілкування, самостійності, позитивного ставлення до навколишнього світу тощо. Переконані, що вирішення цих завдань можливе тільки за умови налагодження ефективної партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми освіти, виховання та розвитку дітей раннього віку набули актуальності у зв'язку з модернізацією системи дошкільної освіти, усвідомленням важливості перших років життя для формування особистості, її подальшого навчання та соціалізації і знайшли своє відображення у дослідженнях А.Богуш, С.Васильєвої, Н.Гавриш, К.Крутий, О.Попович, В.Рагозіної, О.Саприкіної та ін. Партнерська взаємодія ЗДО та родин, підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до її здійснення є предметом наукових розвідок І.Апрелевої, Л.Березовської, Ю.Волинець, Л.Зданевич, О.Коханової, Н.Стаднік, О.Онаць та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав наявність праць, що стосуються питань партнерської взаємодії ЗДО та батьків з урахуванням специфіки дошкільного віку. Уважаємо, що зростаючі вимоги до розвитку особистості у період раннього дитинства, до якості освітніх послуг ЗДО, а також суспільні зміни у структурі сімейних відносин зумовлюють необхідність ґрунтовного вивчення феномену партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку. Переконані, що ефективність налагодження цієї взаємодії залежить, у першу чергу, від рівня обізнаності вихователів та батьків дітей раннього віку з її теоретико-методологічними аспектами.

Мета статті – дослідити теоретико-методологічні аспекти проблеми партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Партнерська взаємодія трактується О.Онаць як «узгоджена діяльність учасників освітнього процесу – партнерів, яка спрямована на досягнення спільних цілей інноваційного розвитку закладу освіти, забезпечення якісної освіти і всебічного розвитку кожного, отримання очікуваних результатів та вирішення важливих завдань» [5, с.55]. Ознаками, що характеризують партнерство виокремлено такі, як: громадянська самоорганізація і відповідальність, розвиток і взаєморозвиток, співуправління і самоуправління, взаємовигідність, прозорість і відкритість, волонтерство, чесність і порядність, взаємоповага і гідність, багатостороннє спілкування, спільна відповідальність за результати співпраці [5, с.54]. Цінними для нашого дослідження є представлені авторкою способи організації співпраці та взаємодії, а саме: «включення принципів демократизації в освітній та управлінський процеси; включення принципів і процесу демократії у освітній процес; освіта для і через досвід; розвиток активної громадянської позиції всіх учасників освітнього процесу; відкритість і співпраця, акценти на розвиток і саморозвиток, спілкування і обмін ідеями; уміння поставити загальні цілі; знайти дотики перетинання;

визначити ступінь участі у спільній діяльності всіх партнерів; інформування про специфіку партнерської взаємодії та координація спільних зусиль; здатність добувати інформацію та працювати з нею; навчання та взаємонавчання; можливість покращити імідж закладу освіти; залучення додаткових ресурсів та значної кількості партнерів, місцевої спільноти до створення планів спільної діяльності; спрямування ресурсів закладу освіти на розвиток громади та всіх партнерів, громадянської самоорганізації і самоуправління; розвиток у закладі та спільноті традицій і практики громадянської активності» [5, с.54-55].

Досліджуючи партнерську взаємодію з батьками дітей раннього віку вважаємо за доцільне розглянути специфіку періоду раннього дитинства, який відіграє важливу роль у загальному розвитку людини. Саме в ранньому віці, як стверджує Н.Рогальська, «закладається підґрунтя здоров'я та інтелекту малюка. Унікальність цього етапу полягає також у стрімкості фізичного та психічного розвитку дитини, що потребує особливої уваги з боку лікарів, педагогів і батьків» [6, с.5]. Як зазначено у навчально – методичному посібнику «Педагогіка дітей раннього віку», основними досягненнями дітей раннього віку, що визначають розвиток їхньої психіки, є: оволодіння прямоходінням та мовленням, розвиток предметної діяльності. Ці досягнення знаходять прояв у активності дитини, узгодженості рухів і дій, в інтенсивному розвитку пізнавальних, психічних процесах, в здатності до заміщення предметів, розвитку символічних дій і використання знаків; форм наочно-дієвого, наочно-образного мислення, а також у появі самосвідомості [6, с.5]. Враховуємо те, що у ранньому віці продовжується оволодіння дитини прямоходінням, яке поступово стає більш упевненим, збільшується автономність дитини від дорослих, складається вільне і самостійне спілкування із зовнішнім світом. Основною потребою дитини раннього віку є пізнання навколишнього світу через дії з предметами. Н.Рогальська зазначає, що «самостійно дитина не може відкрити способи використання праці та інших специфічно людських предметів. На засадах ситуативно-особистісної форми спілкування будується нова потреба у предметній взаємодії, з'являється ситуативно-ділове спілкування, сутність якого полягає у практичній співпраці дитини з дорослим відносно її дій із предметами» [6, с.6]. Як відомо, у ранньому віці відбувається інтенсивний розвиток мовлення, що значно розширює можливості спілкування дитини з дорослими і створює передумови для виникнення між ними нового типу стосунків [6, с.6].

Оскільки саме у ранньому віці дитина лише починає входити до світу соціальних стосунків, поступово оволодіваючи нормативною поведінкою, то у цей період, як вважає О.Коханова,

закладаються засади партнерських стосунків, коли дорослий постає для дитини в якості партнера під час ділової взаємодії з приводу роз'яснення функціонального призначення різних речей і предметів [4]. Відповідно, партнерство розуміється авторкою як «спосіб формування особистості, сутність якого полягає у «виращуванні суб'єктивної позиції дитини», що передбачає наявність розвиненої самосвідомості, здатної до самостійного вибору, наявність волі – механізму утримання концентрації уваги та зусиль, спрямованих на практичну діяльність, наявність безпосередньої діяльності, яку необхідно спланувати та реалізувати спільно з рівним партнером (тобто наявність проєктивних умінь та здатності до партнерської взаємодії з іншим)» [4].

Л.Зданевич та співавтори трактують поняття «педагогічне партнерство» як «сучасний підхід в освіті, який передбачає побудову взаємин між усіма учасниками освітнього процесу на засадах рівності, взаємоповаги та співпраці», наголошуючи, що «це не просто формальна співпраця, а створення атмосфери, де кожен є активним учасником і несе відповідальність за результати освіти, виховання і розвитку» [3, с.183]. Відповідно, педагогічне партнерство у дошкільній освіті, згідно з позицією науковців, – це «концепція, яка передбачає співпрацю всіх учасників освітнього процесу – вихователів, дітей та батьків на засадах взаємоповаги, довіри та спільного прагнення до розвитку дитини [3, с.183]. Автори наголошують на вагомості формування у майбутніх вихователів ЗДО професійної компетентності – педагогічне партнерство, яку визначають як «особистісно-професійну якість майбутнього фахівця, що уможливає побудову міжособистісних відносин усіх учасників освітнього процесу ЗДО на засадах взаємоповаги, довіри та підтримки, сприяє створенню атмосфери доброзичливості та співробітництва, спрямованої на досягнення мети сучасної дошкільної освіти» [3, с.183].

Партнерська взаємодія визначається науковцями як обов'язкова складова освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти, а партнерство – як спільна діяльність, заснована на рівних правах і обов'язках, спрямована на досягнення спільної мети. При цьому, основна функціональна характеристика партнерських відносин ЗДО – рівноправне щодо дитини включення дорослого до процесу діяльності [2, с.127]. Зауважено, що сучасні підходи до організації освітнього процесу в Україні визначають партнерську позицію та партнерську діяльність вихователя з дітьми як основу безперервної безпосередньо-освітньої діяльності у закладах дошкільної освіти. Поділяємо цю думку, оскільки «емоційне благополуччя дитини раннього віку, його впевненість у собі, почуття захищеності, настрої та життєві успіхи багато

в чому залежать від того, як складаються його взаємини не лише з оточуючими його однолітками, а й з дорослими» [2, с.123]. Відповідно, основними складовими партнерської діяльності визначено: введення у ситуацію – запрошення до діяльності; організація простору діяльності у ЗДО; залучення вихователя ЗДО у активні форми роботи з дітьми раннього віку [2, с.123].

Ю.Волинець та співавтори акцентують увагу на таких вагомих моментах:

- взаємодія дорослого та дитини відбувається переважно у двох соціальних інститутах – у сім'ї та у закладі дошкільної освіти, та здійснюється декількома способами: дитина безпосередньо включена до активних форм діяльності з дорослими; дитина спостерігає за діяльністю дорослих; дорослий передає знання та зразки культури у готовому вигляді, дитина пасивно їх сприймає;

- взаємодія педагогів з батьками дітей раннього віку передбачає взаємодопомогу, взаємоповагу та взаємодовіру, знання та облік вихователем умов сімейного виховання, а батьками – умов виховання у ЗДО; взаємне бажання батьків та вихователів підтримувати контакти один з одним;

- мета даної взаємодії – встановлення партнерських відносин учасників педагогічного процесу, залучення батьків до життя закладу дошкільної освіти, забезпечення процесу самопізнання й самоствердження дитини, створення для неї умов простору для активної життєдіяльності на побутовому та культурному рівнях, забезпечення умов для набуття соціального досвіду взаємодії з однолітками та дорослими [2, с.124];

- форми і правила у ЗДО: створення ефективних та прийнятних форм і ключових правил взаємодії для всіх учасників освітнього процесу ЗДО; створення відкритої освітньої системи ЗДО; погодження дій, спрямованих на створення сучасного та безпечного освітнього середовища; побудова сторонами на засадах партнерства моделей та механізмів взаємодії у трикутнику «діти – вихователі – батьки», що відповідає сучасному стану освіти та запитам суспільства; об'єднання зусиль і можливостей у самоосвіті батьків, формуванні відповідальності батьків за здобуття дітьми дошкільної освіти, освітньої взаємодії з дітьми, збереження здоров'я дитини; участь батьків в організації і проведенні освітніх, виховних, розвиваючих, оздоровчих, спортивних, інформаційних, розважальних заходів [2, с.127-128].

Погоджуємося з С.Васильєвою, що розвиток партнерської взаємодії батьків дітей раннього та дошкільного віку і педагогів закладів дошкільної освіти знаходиться під вагою соціально-політичних умов, що спричинені воєнним станом в Україні. Авторка переконана, що загальне і стале бачення розвитку такої взаємодії, її забезпечення в умовах закладів дошкільної освіти переживає

трансформацію під впливом цифровізації дошкільної освіти, що в таких умовах є затребуваною для здійснення освітнього процесу, підтримки розвитку та виховання дітей [1, с.167]. Відповідно, цифрове середовище виступає і передумовою, що підтримує здійснення партнерської взаємодії, і наповнює її новим змістом, засобами, цифровими інструментами, які за доцільного вибору педагогами та батьками, самостійно трансформують таку взаємодію, що зумовлює значні зміни у її формах [1, с.167]. Провідну роль у реалізації процесу партнерської взаємодії надано педагогічним колективам, які, на думку С.Васильєвої, є «рушійною силою, що здійснює дієве спілкування, робить реальними форми взаємодії, втілює в життя творчі задуми батьків та власні, запроваджує нові форми партнерської взаємодії, які є ефективними та доцільними саме в цьому ЗДО, де створено і збережено потужний педагогічний колектив одноступеневих, діяльність яких спрямовано на сприймання нового, яким є цифрове середовище; створення нового, якими є форми партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО» [1, с.170].

Досліджуючи теоретичні засади партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків М.Чернявська виокремлює такі етапи її налагодження:

- вивчення вихователем мікроклімату сім'ї, виховного потенціалу і стосунків між усіма членами сім'ї, готовності батьків до подальшої спільної роботи у напрямку розвитку дитини;

- побудування моделі співпраці вихователя і батьків, під час якого спільними зусиллями розробляються шляхи подальших дій для забезпечення ефективного виховного середовища;

- впровадження у практику теоретичних аспектів навчання і виховання дошкільників, що реалізується через ефективні методи і форми взаємодії з батьками (консультативні пункти «Питання – відповіді», участь у творчій проектній діяльності тощо) [7, с.450].

Авторка наголошує, що процес партнерської взаємодії має «супроводжуватися моніторингом системи та її корекцією, під час яких здійснюватиметься діагностика успішності спільної роботи, виявлення недоліків у функціонуванні партнерської системи, обговорення подальших шляхів щодо удосконалення процесу навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку» [7, с.450].

Висновки. Отже, проблема партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку посідає вагоме місце у сучасній педагогічній теорії та практиці,

є важливою з огляду на сучасні виклики. Актуальність даного питання обумовлена, в першу чергу, необхідністю забезпечення цілісного розвитку малюка в умовах взаємодії основних соціалізуючих інститутів – сім'ї та закладів дошкільної освіти. Враховуючи особливості періоду раннього дитинства, партнерська взаємодія з батьками дітей раннього віку полягає у створенні спільного простору для підтримки розвитку дитини через взаєморозуміння та співпрацю і передбачає: активну участь батьків у розвитку дитини, створення емоційно підтримуючого середовища (надання емоційної підтримки, відгук на потреби малюка, що сприяє формуванню довіри і безпеки); отримання корисних рекомендацій та коригування виховних практик з урахуванням потреб дитини та ін. Таким чином, партнерська взаємодія з батьками дітей раннього віку сприяє створенню оптимальних умов для всебічного розвитку дитини на ранніх етапах її життя.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильєва С.А. Форми реалізації партнерської взаємодії батьків і педагогів у єдиному цифровому середовищі. Інноваційна педагогіка, 2023. Випуск 65. Том 2. С. 166-171.
2. Волинець Ю.О., Стаднік Н.В., Панченко Т.Л. Організація партнерської взаємодії учасників освітнього процесу у групах раннього віку закладу дошкільної освіти. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал, 2023. № 15(33). С. 120-132.
3. Зданевич Л.В., Машкіна Л.А., Миськова Н.М. Педагогічне партнерство як наукова дефініція і вагома професійна компетентність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Інноваційна педагогіка, 2025. Випуск 79. Том 1. С. 179-183.
4. Коханова О.М. Партнерство як фактор соціалізації особистості. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2004/1/O_Kokhanova_PPTP_2_IPSP.pdf
5. Онаць О. М. Підготовка учасників освітнього процесу до реалізації ідей партнерської взаємодії. Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21–22 вересня 2021 р. Київ, 2021. С. 54-57.
6. Рогальська Н.В. Педагогіка дітей раннього віку: навч. – методич. посіб. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.
7. Чернявська М. В. Теоретичні засади партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків. Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти [Електронне видання] : матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., Харків, 23 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 449-451.